

บทที่ 2 โครงการโขง ชี มูล

1. ความเป็นมาของโครงการ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่ประสบปัญหาเรื่องน้ำมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคในฤดูแล้ง ปัญหาฝนทิ้งช่วงในต้นฤดูการเพาะปลูก และปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในได้รับความเดือดร้อน และผลิตผลการเกษตรได้รับความเสียหายเรื่อยมา

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และได้พยายามแก้ไขเรื่อยมา โดยการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ความพยายามตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมาก็ไม่ประสบความสำเร็จนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดทางกายภาพของภูมิประเทศที่ไม่เหมาะสมหลายประการ¹ เช่น

- 1 การพัฒนาแหล่งน้ำได้ดินมีขีดจำกัดด้านปริมาณน้ำและประสบปัญหาคุณภาพน้ำอันเนื่องมาจากปัญหาดินเค็ม
- 2 การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพราะต้องอาศัยน้ำฝนซึ่งขาดความแน่นอน รวมทั้งปัญหาการรั่วซึม และมีการระเหยสูง
- 3 การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรชลประทานด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ขนาดกลาง และการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสามารถดำเนินการได้ในพื้นที่เพียง 5 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2530 กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จึงได้ทำการศึกษาเบื้องต้นโครงการโขง ชี มูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำในกลุ่มน้ำมูลและชี และหาช่องทางในการนำน้ำเหลือใช้จากแม่น้ำโขง มาใช้แก้ปัญหการขาดแคลนน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด เนื่องจากสังเกตเห็นว่ายังมีปริมาณน้ำจากแม่น้ำมูล แม่น้ำชี และแม่น้ำโขงอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ได้นำมาใช้

---

¹ กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน, รายงานการศึกษาคำแนะนำจากแม่น้ำโขงตามแผนพัฒนาโครงการโขง ชี มูล (กรุงเทพ , สิงหาคม 2536), หน้า 4.

ประโยชน์ กล่าวคือในกลุ่มแม่น้ำมูล - ชี มีปริมาณน้ำที่ไหลทิ้งลงแม่น้ำโขงปีละมากกว่า 25,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ในขณะที่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้เพียง 7,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังนั้น จึงควรรณาน้ำส่วนที่ไหลทิ้งโดยเปล่าประโยชน์นี้มาใช้ในเกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ก่อนที่จะปล่อยให้ระบายลงสู่แม่น้ำโขง และในส่วนของแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำระหว่างประเทศที่ทุกรัฐในกลุ่มน้ำโขงมีสิทธิใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้น ก็ยังมีปริมาณน้ำจำนวนมากที่ไหลทิ้งลงทะเลโดยไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ถึงปีละ 475,000 ล้านลูกบาศก์เมตร การนำน้ำส่วนที่เหลือใช้นี้มาใช้แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำของประเทศไทย จึงไม่น่าจะมีผลกระทบต่อสิทธิการใช้น้ำของรัฐอื่นได้

ต่อมาในวันที่ 8 เมษายน 2532 กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จึงได้เสนอโครงการโขง ชี มูล ต่อคณะรัฐมนตรี ในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการ โดยให้ทำการสำรวจ ศึกษาความเหมาะสมรวมทั้งออกแบบก่อสร้างในส่วนที่สามารถดำเนินการได้ก่อนเพื่อทำการก่อสร้างต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ²

การพัฒนาโครงการโขง ชี มูล มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ

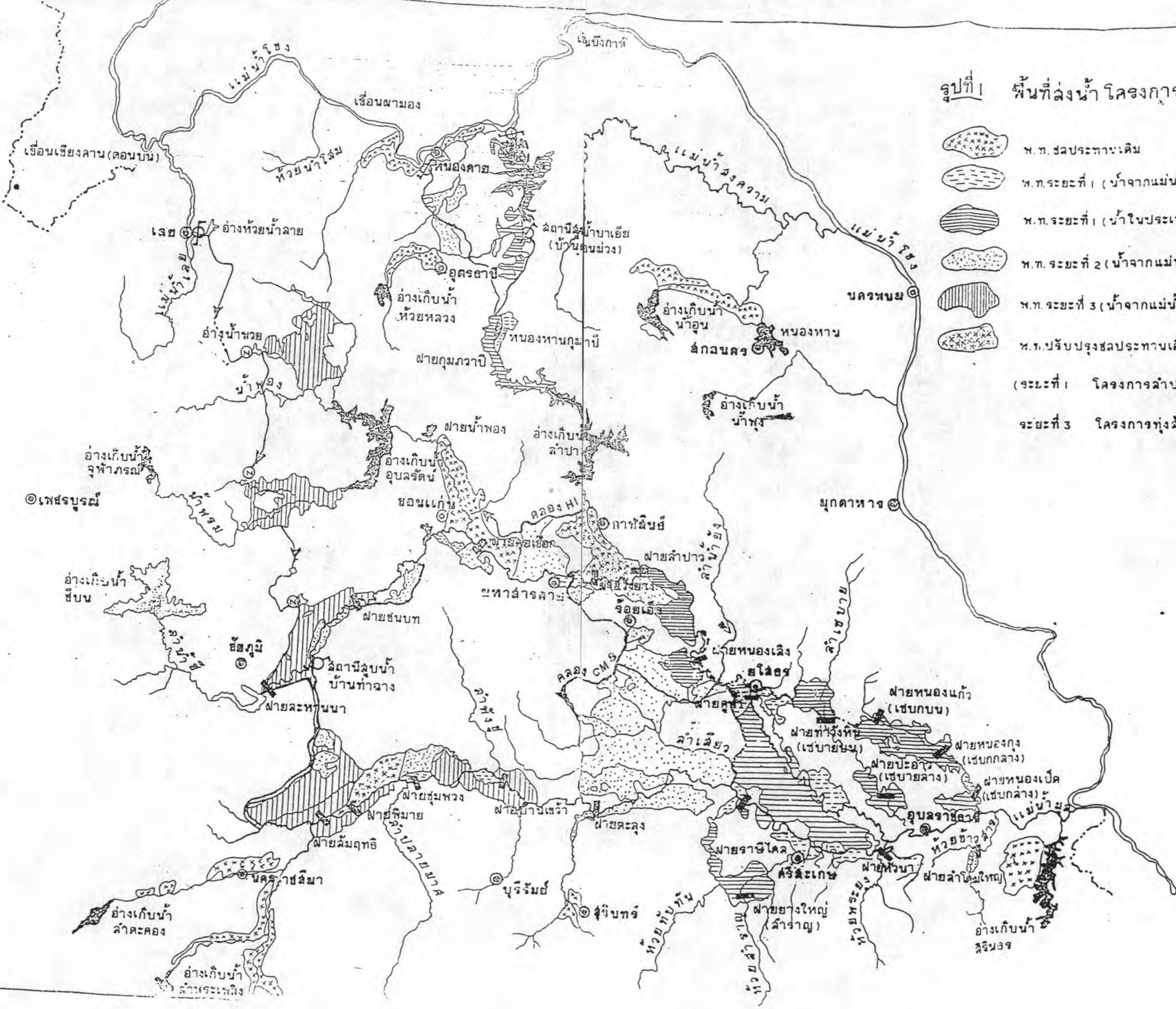
- 1 เพื่อขจัดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคให้หมดไป
- 2 เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการในระยะยาว

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ³

กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ได้คาดหมายว่า เมื่อโครงการนี้ประสบผลสำเร็จแล้ว จะสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อ

² กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน, “สรุปโครงการโขง ชี มูล” (กรุงเทพฯ , ตุลาคม 2536), หน้า 2

³ กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน, “แนะนำโครงการโขง ชี มูล,” โขง ชี มูล 1 (1 มิถุนายน-กรกฎาคม 2534) : หน้า 4

รูปที่ 1 พื้นที่ลุ่มน้ำโครงการ โขง-ชี-มูล

	พ.ท.ชลประทานเดิม
	พ.ท.ระยะที่ 1 (น้ำจากแม่น้ำโขง) 1,614,520 ไร่
	พ.ท.ระยะที่ 1 (น้ำในประเทศ) 403,480 ไร่
	พ.ท.ระยะที่ 2 (น้ำจากแม่น้ำโขง) 1,535,530 ไร่
	พ.ท.ระยะที่ 3 (น้ำจากแม่น้ำโขง) 964,060 ไร่
	พ.ท.ปรับปรุงชลประทานเดิม 465,000 ไร่
	(ระยะที่ 1 โครงการลำปาว 305,000 ไร่)
	(ระยะที่ 3 โครงการทุ่งฉัตร 160,000 ไร่)

การอุปโภค บริโภค ตลอดจนทั้งการขาดแคลนน้ำในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และการบริการ ได้ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 5 ล้านไร่ ซึ่งจะครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ชัยภูมิ นครราชสีมา และอุบลราชธานี

4. แผนพัฒนาโครงการ⁴

สำหรับแผนการในการพัฒนาโครงการโขง ชี มูล เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น อาจแบ่งแผนได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของการนำน้ำจากแม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำระหว่างประเทศเข้ามาใช้ภายในประเทศ และส่วนการพัฒนาแหล่งน้ำในกลุ่มน้ำมูล-ชี และลำน้ำสาขา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

4.1 การนำน้ำจากแม่น้ำโขงเข้ามาใช้ในประเทศ

ในส่วนของการนำน้ำจากแม่น้ำโขงเข้ามาใช้ภายในประเทศนั้น จะผันน้ำจากแม่น้ำโขงมาใช้ในกลุ่มน้ำชี - มูล ในเวลาที่ขาดแคลนน้ำ โดยมีแผนที่จะผันน้ำเข้ามาสู่ประเทศไทย 2 ทางด้วยกัน คือ

4.1.1 การสูบน้ำจากแม่น้ำโขงที่จังหวัดเลย โดยการสร้างอาคารควบคุมน้ำที่ปากน้ำเลย กันไม่ให้น้ำจากแม่น้ำเลยไหลลงสู่แม่น้ำโขง และสูบน้ำจากแม่น้ำโขงเข้ามา ทำให้เกิดอ่างเก็บน้ำตามลำน้ำเลย จากนั้นจะสูบน้ำด้วยไฟฟ้าส่งผ่านคลองและอุโมงค์ ไปเก็บกักไว้ตามอ่างเก็บน้ำต่างๆ ซึ่งได้แก่ อ่างน้ำตาย อ่างน้ำพรม อ่างน้ำเงิน อ่างน้ำพรม อ่างน้ำห้วยคนทา และอ่างน้ำห้วยสามหมอก แล้วจากนั้นจะส่งน้ำไปเชื่อมต่อกับระบบสายบนลำน้ำชีที่ฝายสะพานนา บนลำน้ำชี เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในกลุ่มน้ำชี

4.1.2 การสูบน้ำจากแม่น้ำโขงที่จังหวัดหนองคาย โดยการสร้างอาคารควบคุมน้ำที่ปากห้วยหลวง เพื่อไม่ให้น้ำจากห้วยหลวงไหลลงสู่แม่น้ำโขง และสูบน้ำจากแม่น้ำโขงเข้ามาเก็บไว้ในอ่างน้ำห้วยหลวง จากนั้นจะสูบน้ำด้วยไฟฟ้าเพื่อคั้นน้ำไปทางคั้นน้ำ และเก็บกักไว้ในฝายห้วยค่าน ฝายกุ่มกวาปี และส่งต่อไปยังอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปาง จากอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปาง จะ

⁴ กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน , “สรุปโครงการ โขง ชี มูล” หน้า 3-6

ส่งน้ำไปตามคลอง CM 8 (คลองส่งน้ำลำปาว-น้ำชี-น้ำมูล) และคลองส่งน้ำ H1 (คลองแยกลำปาว-ลำพอง) เพื่อไปเชื่อมกับระบบสายบนลุ่มน้ำมูล-ชี เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณน้ำในลุ่มน้ำทั้งสอง

4.2 การพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำชี-มูล และลำน้ำสาขา

ในส่วนของการพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำชี-มูล และลำน้ำสาขานั้น มีเป้าหมายที่จะเพิ่มศักยภาพในการเก็บกักน้ำในลำน้ำมูล และลำน้ำชี ตลอดจนลำน้ำสาขาของแม่น้ำทั้งสอง เพื่อนำน้ำที่เก็บกักไว้มาใช้ภายในประเทศก่อนที่จะปล่อยให้ไหลลงสู่มหาสมุทร ดังนั้น ในแผนการส่วนนี้จะมีการสร้างฝายต่างๆ กันลำน้ำมูล ลำน้ำชี และในลำน้ำสาขา เพื่อใช้กักเก็บน้ำไว้ในลำน้ำ แล้วส่งน้ำจากฝายต่างๆ นี้เข้าระบบชลประทานทั้งสองฝั่งแม่น้ำ นอกจากนี้ฝายต่างๆ นี้ยังใช้ประโยชน์ในการถ่ายเทน้ำระหว่างลุ่มน้ำชี-มูล และลำน้ำสาขาด้วย สำหรับการสร้างฝายบนลำน้ำดังกล่าวแบ่งได้ดังนี้คือ

4.2.1 การสร้างฝายบนลำน้ำชี ซึ่งจะมีการสร้างฝายเพื่อเก็บกักน้ำในลำน้ำชี ตลอดลำน้ำรวม 6 ฝาย ได้แก่

ฝายชนบท ตั้งอยู่ที่อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

ฝายมหาสารคาม ตั้งอยู่ที่อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ฝายวังยาง ตั้งอยู่ในพื้นที่ระหว่างอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ฝายหนองเลิง ตั้งอยู่ที่อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ฝายยโสธร ตั้งอยู่ในพื้นที่ระหว่างอำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ฝายธาตุน้อย อยู่ที่อำเภอเขื่อนใน จังหวัดอุบลราชธานี

4.2.2 การสร้างฝายบนลำน้ำมูล ประกอบด้วยการสร้างฝายบนลำน้ำมูลรวม 6 ฝาย คือ

ฝายพิมาย ตั้งอยู่ที่

ฝายชุมพวง ตั้งอยู่ที่อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา

ฝายบ้านเขว้า ตั้งอยู่ที่อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ฝายตะลุง ตั้งอยู่ที่อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

ฝายรามีสไลด์ ตั้งอยู่ที่อำเภอรามีสไลด์ จังหวัดศรีสะเกษ

ฝายห้วยนา ตั้งอยู่ที่อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

4.2.3 การสร้างฝายบนลำน้ำสาขาของแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล ประกอบด้วยฝาย 6 ฝาย
ด้วยกันคือ

ฝายกมลาไสย ตั้งอยู่ที่อำเภอร่อนคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ฝายท่าวังหิน ตั้งอยู่ที่อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี

ฝายลำเซบก ตั้งอยู่ที่อำเภอตาลสุ่ม จังหวัดอุบลราชธานี

ฝายลำโคมใหญ่ ตั้งอยู่ที่อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

ฝายยางใหญ่ ตั้งอยู่ที่อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

ฝายลำเซบาย (ตอนล่าง) ตั้งอยู่ที่อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี

5. ระยะเวลาในการพัฒนาโครงการโขง ชี มูล⁵

สำหรับระยะเวลาในการพัฒนาโครงการโขง ชี มูล ตามรายละเอียดที่กล่าวมาในหัวข้อที่แล้วนี้ จะต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนานานถึงเวลา 42 ปี โดยแบ่งการพัฒนาเป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ใช้เวลาพัฒนา 9 ปี ระหว่าง 2535-2543 โดยมีปริมาณน้ำที่จะผันจากแม่น้ำโขงประมาณปีละ 3,000 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีแผนการพัฒนาดังนี้คือ

- 1 ปรับปรุงประสิทธิภาพโครงการชลประทานเขื่อนลำปาว
- 2 พัฒนาพื้นที่โครงการฝายในกลุ่มน้ำมูล-ชี และสาขา รวม 13 ฝาย
- 3 สูบน้ำจากแม่น้ำโขงที่อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย พัฒนาพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำห้วยหลวง และพื้นที่ระหว่างห้วยหลวงกับอ่างเก็บน้ำลำปาว
- 4 พัฒนาพื้นที่ชลประทานฝายกมลาไสย และฝายหนองเล็ง และเพิ่มพื้นที่ส่งน้ำฝายกมลาวาย และฝายธาตุน้อย
- 5 สร้างคลองส่งน้ำโยธธ-รามีสกล พัฒนาพื้นที่ตามแนวคลองส่งน้ำ และพัฒนาพื้นที่ส่งน้ำโครงการฝายรามีสกล ฝายยางใหญ่ และฝายห้วยนา
- 6 สร้างระบบส่งน้ำโยธธ-เซบาย-เซบก พัฒนาพื้นที่ส่งน้ำฝายท่าวังหิน ฝายปะอ่าว ฝายหนองแก้ว ฝายหนองกุง และฝายหนองเป็ด

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-8

โดยคาดว่าจะสามารถเพิ่มพื้นที่ชลประทานได้จำนวน 2,323,000 ไร่ ในช่วงฤดูฝน และจำนวน 966,230 ไร่ ในช่วงฤดูแล้ง

ระยะที่ 2 ใช้เวลาพัฒนา 16 ปี ระหว่าง 2544-2559 มีปริมาณน้ำที่คาดว่าจะผันจากแม่น้ำโขงปีละ 2,960 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีแผนการพัฒนาดังนี้คือ

1 สูบน้ำจากแม่น้ำโขงเพิ่มเติมโดยสูบน้ำที่บริเวณใกล้บ้านเวียงคุก พัฒนาพื้นที่ส่งน้ำตามแนวคลอง พร้อมปรับปรุงขยายฝายกุ่มกวาปี และอ่างเก็บน้ำลำปาว

2 ก่อสร้างคลองส่งน้ำ CM8 ช่วงแรก คลองส่งน้ำและระบบชลประทานลำปาว-น้ำพอง (H1) ก่อสร้างระบบสูบน้ำจากฝายคุยเชือก ฝายชนบท (สถานีสูบน้ำหนองผักตบ) ขยายพื้นที่ชลประทานฝายคุยเชือก ฝายชนบท และฝายวังยาง

3. ก่อสร้างคลอง CM8 ต่อ ก่อสร้างสถานีสูบน้ำจากฝายชนบท-น้ำมุล (สถานีสูบน้ำบ้านที่ฉาง) พัฒนาพื้นที่ตามแนวคลอง CM8 พื้นที่ตามแนวคลอง H1 พื้นที่ชลประทานหนองผักตบ และท่าฉาง และขยายพื้นที่ฝายตะลุง

โดยคาดว่าจะมีโครงการในส่วนนี้สำเร็จแล้ว จะสามารถเพิ่มพื้นที่ชลประทานในฤดูฝนได้จำนวน 1,693,530 ไร่ และในฤดูแล้งได้จำนวน 585,930 ไร่

ระยะที่ 3 ใช้เวลาพัฒนา 17 ปี ระหว่าง 2560-2576 มีปริมาณน้ำที่คาดว่าจะผันจากแม่น้ำโขงอีกปีละ 620 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีแผนพัฒนาดังนี้คือ

1 สูบน้ำจากแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงคานจังหวัดเลย ส่งน้ำมาลงแม่น้ำชีที่อำเภอแก่งศรีภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และพัฒนาพื้นที่ส่งน้ำตามแนวคลอง

2 เพิ่มพื้นที่ส่งน้ำในลุ่มน้ำมุล

โดยคาดว่าจะเมื่อโครงการในส่วนนี้สำเร็จ จะสามารถเพิ่มพื้นที่ชลประทานในฤดูฝนได้จำนวน 964,060 ไร่ และในฤดูแล้งจำนวน 331,630 ไร่ ซึ่งเมื่อรวมพื้นที่ชลประทานทั้งสามแผนนี้จะครอบคลุมพื้นที่ชลประทานในฤดูฝนจำนวน 4,980,590 ไร่ และในฤดูแล้งจำนวน 1,883,790 ไร่ โดยมีปริมาณน้ำที่ผันจากแม่น้ำโขงรวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 6,580 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

สำหรับโครงการในระยะที่ 1 นั้น กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงานได้คำนวณปริมาณน้ำจากแม่น้ำโขงที่ประเทศไทยมีสิทธินำมาใช้ได้ โดยไม่กระทบต่อโครงการไหลของน้ำต่ำสุดในแม่น้ำโขง ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงปริมาณการสูบน้ำจากแม่น้ำโขงตามแผนพัฒนาโครงการโขง ชี มูล ระยะที่ 1^๑

หน่วย : ลูกบาศก์เมตร/วินาที

เดือน	ปริมาณน้ำต่ำสุด*	Dependable Flow 80%**	ปริมาณน้ำสูงสุดที่จะนำมาใช้ได้***	อัตราสูบน้ำวันละ 24 ชม.	อัตราสูบน้ำวันละ 21 ชม.
เมษายน	872	990	118	92	105
พฤษภาคม	937	1,314	377	56	64
มิถุนายน	2,111	2,469	358	43	49
กรกฎาคม	3,615	4,852	1,227	38	44
สิงหาคม	4,808	9,483	4,675	38	44
กันยายน	5,727	9,066	3,339	59	68
ตุลาคม	4,074	5,630	1,556	56	64
พฤศจิกายน	2,205	3,053	848	95	109
ธันวาคม	1,612	1,986	372	94	108
มกราคม	1,271	1,531	260	92	105
กุมภาพันธ์	1,020	1,211	191	95	109
มีนาคม	792	974	182	92	105

*ปริมาณน้ำต่ำสุด หมายถึงปริมาณน้ำต่ำสุดเฉลี่ยที่รวบรวมไว้ในรอบ 37 ปี

**Dependable Flow หมายถึงอัตราการไหลของน้ำค่าหนึ่งประกันได้ว่าอัตราการไหลของน้ำระดับนี้ จะต้องมีในระดับความน่าจะเป็น (probability)ค่าหนึ่ง

***ปริมาณน้ำสูงสุดที่นำมาใช้ได้นี้ เป็นค่าต่างระหว่าง Dependable Flow ที่ 80% กับปริมาณน้ำต่ำสุดโดยเฉลี่ย

6 ผลกระทบของโครงการโขง ชี มูล⁷

แม้ว่าการดำเนินโครงการ โขง ชี มูล ตามข้อเสนอของกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศไทยก็ตาม แต่โครงการ โขง ชี มูล ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากในเรื่องผลกระทบของโครงการ ทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นภายในประเทศ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะผลกระทบในระดับระหว่างประเทศนั้น นักอนุรักษ์ทั้งหลายเกรงว่า ปริมาณน้ำที่ลดลงเนื่องจากการดำเนินโครงการ จะก่อให้เกิดผลกระทบดังนี้ คือ

1 การเกษตรในลุ่มแม่น้ำโขงจะได้รับความเสียหายจากปริมาณน้ำที่ลดลง ทั้งนี้ เนื่องจากพืชที่เพาะปลูกในลุ่มแม่น้ำโขง เป็นพันธุ์พืชที่มีวงจรการเจริญเติบโตปรับเปลี่ยนไปตามระดับน้ำที่ท่วมขัง ดังนี้ หากปริมาณน้ำลดลงย่อมมีผลต่อการเจริญเติบโตของพืชได้

2 ปริมาณน้ำที่ลดลงในช่วงฤดูแล้ง จะมีผลให้ความเค็มของน้ำบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงสูงขึ้น ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อการเจริญเติบโตของพืชที่เพาะปลูกในบริเวณปากแม่น้ำโขง ดังนั้น ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศเวียดนามจึงได้คัดค้านโครงการนี้ เพราะกังวลว่าการลดลงของการไหลของแม่น้ำโขง จะเพิ่มปริมาณเกลือในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงในช่วงฤดูแล้ง และทำอันตรายต่อผลผลิตข้าวได้

3 ปลาในแม่น้ำโขงจะลดจำนวนลง เนื่องจากการสร้างฝายบนลำน้ำมูลและชีจะขัดขวางการอพยพของปลา และปริมาณน้ำที่ลดลงจะส่งผลกระทบต่อแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของปลา

4 ชายฝั่งของประเทศเวียดนามจะถูกกัดเซาะทำลายจากน้ำทะเลมากขึ้น เพราะปริมาณตะกอนที่เคยทับถมทดแทนดินชายฝั่งที่ถูกทำลายลดลง

5 ปริมาณน้ำที่ลดลง จะมีผลให้ความสามารถในการเจือจางสารเคมีลดลง จึงอาจมีสารเคมีที่เป็นอันตรายตกค้างอยู่ในแม่น้ำโขงในปริมาณสูง

---

⁷ โครงการฟื้นฟูนิเวศน์วิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า, “ผืนน้ำโขง ชี มูล ผลกระทบที่สำคัญต่อลุ่มน้ำโขง” ในสาสน์นิเวศน์เสวนา (4 กุมภาพันธ์ 2538) : หน้า 5-8

7 ประเด็นทางกฎหมายของโครงการ โขง ซี มูล

จากข้อเท็จจริงของโครงการ โขง ซี มูล ที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า โครงการนี้เป็นโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำแล้งที่เกิดขึ้น ด้วยการผันน้ำจากแม่น้ำโขงเข้ามาใช้ภายในประเทศ และกักน้ำจากแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำโขงไว้ใช้ประโยชน์ภายในประเทศก่อนที่จะปล่อยให้ไหลลงสู่แม่น้ำโขง

แต่เนื่องจากแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำระหว่างประเทศ ซึ่งตามกฎหมายระหว่างประเทศถือว่าทุกรัฐริมฝั่งแม่น้ำ (Riparian States) มีสิทธิใช้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น การที่ประเทศไทยจะดำเนินโครงการ โขง ซี มูล โดยการผันน้ำจากแม่น้ำโขง และกักน้ำจากสาขาของแม่น้ำโขงไว้ใช้ภายในประเทศ จึงมีประเด็นทางกฎหมายระหว่างประเทศที่ต้องพิจารณา 2 ประการ คือ

1 ประเทศไทยมีสิทธิใช้น้ำจากแม่น้ำโขงหรือไม่ ในเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าโครงการดังกล่าวมีแผนการที่จะนำน้ำจากแม่น้ำโขงเข้ามาใช้ภายในประเทศเพียงปีละ 6,850 ล้านลูกบาศก์เมตร และปริมาณน้ำที่ผันมาในแต่ละฤดูจะไม่กระทบต่ออัตราการไหลต่ำสุดโดยเฉลี่ยของน้ำในแม่น้ำโขง

2 ประเทศมีสิทธิกักน้ำจากแม่น้ำมูล และแม่น้ำชี ไว้ใช้ประโยชน์ภายในประเทศได้หรือไม่ เนื่องจากแม่น้ำทั้งสองสายนี้เป็นแม่น้ำที่อยู่ภายในดินแดนของประเทศไทย

ส่วนรายละเอียดของหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการใช้น้ำจากแม่น้ำระหว่างประเทศ และสิทธิในการดำเนินโครงการ โขง ซี มูล ในประเด็นข้างต้นนี้จะเป็นสิทธิที่ได้รับความยอมรับหรือไม่ จะโคกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป